

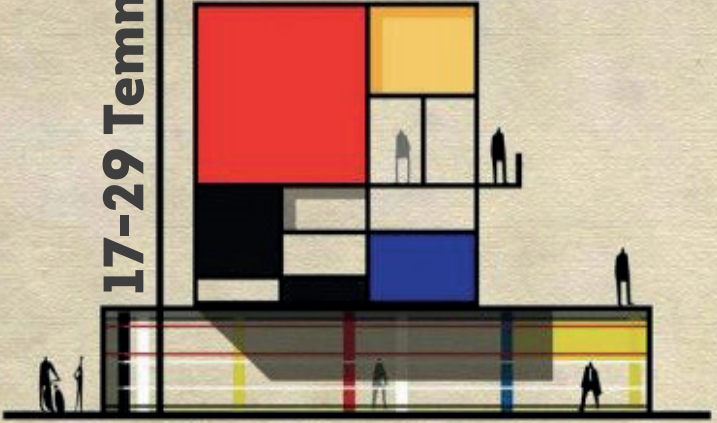


FATİH SAHN-I SEMÂN
EĞİTİM VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

SAHN-I SEMÂN'DA

BİLGİ İNSAN
ADALET
KONUŞMALARI

17-29 Temmuz



İlim Yayma
Cemiyeti
1951



FATİH SAHN-I SEMÂN
EĞİTİM VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

SAHN-I SEMÂN'DA

BİLGİ İNSAN ADALET KONUŞMALARI



Fatih Sahn-ı Semân Eğitim ve Araştırma Merkezi antikiteden günümüze felsefi ve bilimsel geleneklerin vazgeçilmez merkezi temaları arasında yer almış “İnsan”, “Bilgi” ve “Adalet” kavramlarını işlemeye devam ediyor.

Her sene bu kavramlardan birinin ele alındığı programda 2022 yılında “İnsan” kavramı ele alındı. Programın 2023 yılındaki konusu ise “Bilgi” kavramı olacaktır. Geçtiğimiz yılın birikimine atıfla “Bilgi” kavramının farklı düşünce geleneklerinde ve simalarında nasıl anlaşıldığı üzerine tartışmalar yürütülecektir.

Ele aldığı kavramın düşünce tarihindeki önemli metinler üzerinden takip edilmesini hedefleyen programda seçilmiş metinler kronolojik sıraya göre oturumlarda işlenecektir. Tartışılacak pasajların bağlamını oluşturan düşünce ve eser hakkındaki öz bilgilerle zenginleştirilecek oturumlar çevrim içi ve yüz yüze olarak gerçekleştirilecektir. Geçtiğimiz yıl ve bu yıl olduğu gibi, önümüzdeki yıllarda da hem metinlerin ve oturumların çok dilli olması, hem de düşünce tarihinin farklı geleneklerine ve simalarına yer verilmesi programın öncelikli hedefi arasında yer almaktadır.

AÇILIŞ KONUŞMASI

Ömer Türker

Marmara Üniversitesi

Bilgi ve Bilmenin Hakikati



17 Temmuz 2023 Pazartesi 14:00 / Online

Seminer Hocası	Okunacak Metin ve Yazarı
Ahmet Okumuş	<i>Politeia</i> Platon
Saygın Gönenç	<i>Summa Theologiae</i> Thomas Aquinas
Ali Tekin	<i>İkinci Çözümlemeler</i> Aristoteles
Cemalettin Ergün	<i>Kitâbü 'l-Burhân ve Kitâbü 'l-Hatâbe (Retorik)</i> Ebû Nasr el-Fârâbî
İbrahim Halil Üçer	<i>Risâle fi 'l-ecrâmi 'l-'ulviyye, Tis 'u Resâil fi 'l-hikme ve 'l-tabî'ıyyât</i> İbn Sina
M. Cüneyt Kaya	<i>Mizânu 'l-amel</i> Ebû Hâmid el-Gazzâlî
Yasin Ramazan Başaran	<i>Kitâbu 'l-Tevhîd</i> Ebû Mansûr el-Mâturîdî
Sümeyye Parıldar	<i>Risâle fi ittihâdi 'l-'akl ve 'l-ma'kul</i> Molla Sadra
İshak Arslan	<i>Hay b. Yakzân</i> İbn Tufeyl
Erdal Kurğan	<i>Leviathan</i> Thomas Hobbes
Nedim Tan	<i>Menâzilü 's-sâirîn</i> Abdullah Ensârî Herevî
V. Metin Demir	<i>İnsan Bilgisinin İlkeleri Üzerine Bir İnceleme</i> George Berkeley
Murat Şamil Şen	<i>Saf Aklın Eleştirisi</i> Immanuel Kant

Metnin Dili	Seminer Gün ve Saati
Türkçe	17 Temmuz Pazartesi, 21:00 / Online
İngilizce	18 Temmuz Salı, 14:00 / Online
Türkçe	18 Temmuz Salı, 21:00 / Online
Arapça	19 Temmuz Çarşamba, 14:00 / Yüz yüze
Arapça	19 Temmuz Çarşamba, 21:00 / Online
Arapça	20 Temmuz Perşembe, 14:00 / Yüz yüze
Arapça	20 Temmuz Perşembe, 21:00 / Online
Arapça	21 Temmuz Cuma, 14:00 / Yüz yüze
Türkçe	21 Temmuz Cuma, 21:00 / Online
Türkçe	22 Temmuz Cumartesi, 14:00 / Yüz yüze
Arapça	22 Temmuz Cumartesi, 21:00 / Online
Türkçe	24 Temmuz Pazartesi, 21:00 / Online
Türkçe	24 Temmuz Pazartesi, 14:00 / Yüz yüze

Seminer Hocası	Okunacak Metin ve Yazarı
İsa İlkay Karabaşoğlu	<i>Faust</i> Johann Wolfgang von Goethe
Erdal Yılmaz	<i>Hakikat ve Yöntem</i> Hans-Georg Gadamer
Baha Zafer	<i>Fizik ve Felsefe</i> Werner Heisenberg
Nurullah Ardiç	<i>Özne ve İktidar</i> Michel Foucault
Alim Arlı	<i>İdeoloji Olarak Teknik ve Bilim</i> Jürgen Habermas
Faruk Karaarslan	Bilgi Sosyolojisi
Eyüp Süzgün	<i>Epistemolojinin Doğallaştırılması</i> Willard Van Orman Quine
Enis Doko	<i>Gereçlendirilmiş Doğru İnanç Bilgi midir?</i> Edmund Gettier
Hüseyin Etil	<i>Kültür Kavramı ve Kültürün Trajedisi</i> George Simmel
Hasan Yücel Başdemir	<i>Din Felsefesinde Epistemoloji</i> Philip L. Quinn

Metnin Dili	Seminer Gün ve Saati
Türkçe	25 Temmuz Salı, 14:00 / Yüz yüze
İngilizce	25 Temmuz Salı, 21:00 / Online
Türkçe	26 Temmuz Çarşamba, 14:00 / Yüz yüze
Türkçe	26 Temmuz Çarşamba, 21:00 / Online
Türkçe	27 Temmuz Perşembe, 14:00 / Yüz yüze
Türkçe	27 Temmuz Perşembe, 21:00 / Online
Türkçe	28 Temmuz Cuma, 14:00 / Yüz yüze
Türkçe	28 Temmuz Cuma, 21:00 / Online
Türkçe	29 Temmuz Cumartesi, 14:00 / Yüz yüze
Türkçe	29 Temmuz Cumartesi, 21:00 / Online



Platon
(ö. MÖ 348-347)

Politeia

Ahmet Okumuş

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Felsefe özel bir söylem türü olarak belirginleşmiş olsa da gerektiğinde başka söylem türlerinden istifade ettiği, gündemini başka ifade ve kavrayış biçimleriyle zenginleştirdiği malumdur. Öyküleme, kurgu, örneklere başvurma, teşbih, şiire referans, felsefi anlatımda rahatlıkla yer bulabilmişlerdir. Artık belirli bazı filozoflarla özdeşleştirdiğimiz istiareler, hikâyeler bile vardır. Felsefe dışı bu geniş anlatım araçlarına müracaat, bildiğimiz anlamda felsefenin daha kuruluşunda kendini gösterir. Felsefenin kendisine düşülmüş dipnotlardan ibaret olduğu söylenen Platon bu işin ilk ustalarından dır. Şairleri ideal şehirden kovmuş ve şiir-felsefe gerilimini bir mesele olarak miras bırakmış olsa da düşüncesini edebi içeriklerle sunmaktan çekinmemiştir. Bunlardan en meşhuru mağara alegorisidir. Platon'un mağara alegorisi ya da mağara istiaresi, varlık, bilgi, değer, ahlak ve siyaset gibi alanlara doğru genişleyen temel bazı düşünme biçimlerinin izahında asırlardır başvurulan etkili bir mesel olmuştur. Bu seminerde, hakikat ve temsil, düşünce ve eylem, bilgi ve toplum, aydınlar ve kitle, bireysel ve toplumsal dönüşüm ve toplumsal eleştiri gibi bahisleri işleyebilmek için zengin imkanlar sunan mağara meselini çeşitli açılımlarıyla tartışmaya çalışacağız.



Aristoteles (ö. MÖ 322)

İkinci Çözümlemeler

Ali Tekin

Karadeniz Teknik Üniversitesi

Bilfiil felsefe yapmak ile felsefe yapmak üzerine çözümleme yapmak birbirinden farklı eylemlerdir. Felsefe yapmak üzerine yapılan araştırma ilkin felsefenin nasıl yapılacağını ortaya koyarken doğal olarak ikincil anlamda felsefi olmayan yöntemleri de kendi usûlüyle analiz edecektir. Hocası Platon'un çabalarını aşarak felsefenin ve felsefe olmayanların usûlünü vazeden ilk filozof Aristoteles'tir. Aristoteles Organon'da mantık bilimini kurmuş; felsefi olan ve felsefi olmayan düşünme, araştırma ve konuşma yöntemlerini, biçimleri ve içerikleri yönünden ele almıştır. Mantık biliminin birincil ve asıl amacı felsefeye usûl koymaktır. Mantıkta felsefenin usûlünü konu edinen kitap İkinci Çözümlemeler'dir (Kitâbu'l-Burhân). İkinci Çözümlemeler'deki yöntem araştırmasının temeli apodeksis'e yani burhana dayanır. Burhan araştırmasında önce bilginin nasıl elde edileceği incelenir. Bir varlık alanına ilişkin olarak yüzlerce kesin bilginin elde edilmesi yeterli değildir. Bu defa dağınık haldeki yüzlerce bilginin bir bilimi kuracak şekilde nasıl düzenleneceği ele alınır. Burhan yöntemi dağınık bilgileri düzenlemenin olduğu gibi dağınık bilimleri düzenlemenin de yöntemidir. Aristotelesçi felsefenin yöntemi burhan iken burhanla kastedilen amaç ise tüm burhanî bilgi ve bilimleri metafizik bir birliğe ve bütünlüğe kavuşturarak felsefeyi kurmaktır. Felsefe kendi mecrasındaki diyalektik ve sofistlik çabaları ve toplumsal yaşam gereği var olan retorik ve poetik insanî edimleri de felsefeye incelemenin konusu yapmıştır. Aristoteles'in bu felsefi yöntem çalışması tarih boyunca Yunanca, Arapça ve Latince gibi klasik dillerde birçok filozof tarafından şerhlerle yenilenerek ele alınmış, bunun yanında birçok düşünür tarafından eleştiriye de tabi tutulmuştur. Bu programda İkinci Çözümlemeler II, 19 okunup yorumlanacak ve ilgili pasajlar eşliğinde burhan yöntemi ana hatlarıyla ortaya konulacaktır.



Thomas Aquinas
(ö. 1274)

Summa Theologiae

Saygın Gönenç
Uludağ Üniversitesi

Bu seminerde Thomas Aquinas'ın Summa Theologiae'sından hareketle onun ruh ve maddi cisimler arasında kurduğu ilişki bilgi sorusu bağlamında ele alınacaktır. Aynı zamanda ruhun kendini nasıl bildiği sorusu da irdelenecektir. Seminer boyunca Summa Theologiae'nin Quaestio 84-88 kısımları ele alınacaktır.



Ebû Mansûr el-Mâturîdî
(ö. 333/944)

Kitâbu 't-Tevhîd

Yasin Ramazan Başaran

Marmara Üniversitesi

Ebu Mansur, günümüzde iki büyük itikadî mezhepten birinin kurucusudur. İman esaslarını anlattığı kitabına dinî bilginin çerçevesini tartışarak başlaması, Kitabu't-Tevhid'in önemli yanlarından biridir. Bu sayede kendisi bize, bilginin genel bir kategori olarak inanç için ne ifade ettiğini de vurgulamış olmaktadır. Bilgi, inanmanın bir öncülüdür. Özellikle okuyacağımız metinde, Ebu Mansur'un taklitle ilgili tartışmayı ele almasına bakacak olursak, inancın bir anlamda subjektif bir yönü olduğunu düşündüğü ortaya çıkmaktadır. Metin, gelecekte anlamda bilgiye ulaşma yöntemlerini söz konusu tartışmadan hemen sonra yaparak, kişinin bilgisinin nasıl oluştuğu sorununa da değinir.

Ebu Mansur'un bu metni bir başka açıdan bakılacak olursa, insan deneyiminin bilgi ile ilişkisine dair bize ipuçları sunar. Objektif bilgi mümkün bile olsa, insanın kendi kavramsal çerçevesi ölçüsünde bunları değerlendirmesi gerekliliği Ebu Mansur'un metninin arka planında sezilmektedir. Böylece, Tanrı'nın varlığı ve birliği, nübüvvet, kaza ve kader gibi kelâmî tartışmalara girmeden önce bu tartışmaların epistemik zeminini oluşturması, sadece içerik açısından değil bireyin entelektüel gelişimi açısından Ebu Mansur'dan öğrenilecek önemli şeyler olduğunu gösterir.



Ebû Nasr el- Fârâbî
(ö. 339/950)

Kitâbü'l-Burhân ve Kitâbü'l-Hatâbe (Retorik)

Cemalettin Ergün

İstanbul Üniversitesi

Fârâbî, yargıların temel epistemolojik niteliklerini soruştururken özellikle iki kavrama, bilgi (el-'ilm/episteme) ve zanna (ez-zann/doksa); bununla birlikte gerçek bilginin doğal bir karşılığı olarak düşünülen yakîn yani kesin kavramına müracaat etmektedir. Bilgi ve zanna dair incelemeler Fârâbî metinlerinde, Aristoteles'in büyük ölçüde İkinci Çözümlemeler'de yürüttüğü tartışmalara bir cevap olarak ele alınmaktadır. Fârâbî, epistemolojik nitelikleri bakımından yargıları Kitâbü'l-burhân (Burhân) ve Kitâbü'l-hatâbe (Retorik) kitaplarında incelemektedir. Her iki kitapta da ele alınan problemlerin merkezî problem, bilginin hangi koşullarda zorunlu, hangi koşullarda mümkün olduğunu tespit etmektir. Ancak iki kitap arasında esaslı bir fark da bulunmaktadır: Burhân, kesin ve zorunlu bilginin hangi koşulları gerektirdiği üzerine odaklanırken, Retorik, zannın doğasına ilişkin bir soruşturma denemesidir. Fârâbî'nin Burhân kitabındaki genel tutumu, yer yer inançların ontolojik dayanaklarına temas etmekle birlikte daha çok yargı türlerinin, yargıların epistemolojik unsurlarını ne ölçüde taşıdığıyla ilgili bir taksimi yansıtmaktadır; Retorik'te ise bu yargılarla oluşturulan inançların nesnelere ile ilişkisine dair tam tekmil bir açıklama sunar.



İbn Sînâ
(ö. 428/1037)

*Risâle fi'l-ecrâmi'l-'ulviyye, Tis'u Resâil fi'l-hikme
ve't-tabî'iyât*

İbrahim Halil Üçer

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

İbn Sînâ felsefeyi eşyanın hakikatini insan gücü ölçüsünde idrak etme çabası olarak tanımlar. Bununla birlikte özellikle et-Ta'likât, eş-Şifâ/el-Kevn ve'l-fesâd, eş-Şifâ/el-Ef'âl ve'l-in-fi'âlât, el-Edviyetü'l-kalbiye ve Risâle fi'l-ecrâmi'l-'ulviyye gibi eserlerinde hakikatin kendisi ile gerekleri arasında bir ayrım yapar ve sadece gerekleri bilebileceğimizi söyler. Esasen tarif ettiği gereklerin Meşşâi geleneğın tarihi boyunca hakikatin kendisi olarak anlaşıldığı dikkate alındığında, İbn Sînâ'nın hakikatten bu gelenek içerisinde anlaşılan şeyi anlayıp anlamadığı sorusu gündeme gelir. Bu soruyu anlamlı bir şekilde sorabilmeyi mümkün kılacak şekilde mizaç tanımında gerçekleştirdiği dönüşümler, kaynağı mizaç olan bazı cevherî özellikler veya nitelikler ile suret arasında kurduğu ilişki ve nihayet suret ve doğa arasında yaptığı ayrım, İbn Sînâ'yı hakikat tasavvuruyla ilgili olarak bu gelenekten ayrılmaya doğru sevk eden ayrımlar arasında yer alır. Bu derste, İbn Sînâ'nın gök cisimlerinin fiziksel yapısı ve etkileri üzerine yazdığı erken dönem metinlerinden biri olan Risâle fi'l-ecrâmi'l-'ulviyye adlı metninde yer alan dikkat çekici bir bölüm üzerinden, Meşşâi gelenekte hakikat fikrinin İbn Sînâcı dönüşümünü tartışacağız.



Ebû Hâmid el-Gazzâlî
(ö. 505/1111)

Mîzânu 'l-amel

Mehmet Cüneyt Kaya

İstanbul Üniversitesi

Gazzâlî (ö. 505/1111) İslam düşünce tarihinde pek çok disiplin ve ekole yönelik eleştirel yaklaşımıyla tanınan, disiplinler ve ekoller arası ilişkilerin sıkılaşmasına öncülük eden bir düşünürdür. O, otobiyografisinde bütün hayatını bir “hakikat arayışı” etrafında okuyuculara sunmaktadır. Bir anlamda Gazzâlî, bütün ömrünü, “kesin bilgi”nin ne olduğunu ve nasıl elde edilebileceğini tespit etmekle geçirmiştir, denebilir. Onun farklı disiplin ve ekollerin bilgi anlayışları arasında geçen bu arayışında “akıl yürütme” (nazar) ve “kalbin tasfiyesi” (riyâzat ve mücâhede) iki farklı yol olarak öne çıkmaktadır. Bu seminerde Gazzâlî’nin Bağdat’taki görevlerini ayrılmadan hemen önce kaleme aldığı tahmin edilen *Mîzânu 'l-amel*’de hakikat bilgisine, dolayısıyla kurtuluşa götüren bu iki yola dair değerlendirmeleri ve bunları birbiriyle ilişkilendirmeye ve uzlaştırmaya yönelik çabaları üzerinde durulacaktır.



İbn Tufeyl
(ö. 581/1185)

Hay b. Yakzân

İshak Arslan

İstanbul Ticaret Üniversitesi

Bu seminerde XII. yüzyıl Endülüs düşünürlerinden İbn Tufeyl'in Hay bin Yakzan eserinden bölümler okunarak yorumlanacaktır. Orta Çağ'ın en etkili dini-felsefi eserlerinden biri olarak yaşadığı dönemi ve sonrasını etkileyen Hay bin Yakzan felsefi roman formunun ilk örneklerinden sayılmış, İbranice'nin yanı sıra, Latince'ye ve yerel Avrupa dillerine çevrilmiştir. İslam coğrafyasıyla birlikte Avrupalı düşünürlere ve sanatçılara da ilham veren eser insan türünün kökeni, bilginin imkânı, iyi yaşamın ne olduğu gibi temel felsefi soruları alegorik öykü üslubuyla cevaplamakta, topluluk/kültür yaşamından bağımsız olarak insanın yetkin bilgiye ve mutluluğa erişme imkanlarını tartışmaktadır.



Abdullah Ensârî Herevî
(ö. 481/1089)

Menâzilü's-sâirîn

Nedim Tan

Marmara Üniversitesi

Bağdat ve Horasan havzalarında teşekkül eden Cüneyd el-Bağdâdî sonrası tasavvuf literatürünün kavramsal çerçevesini ortaya koymak bakımından önde gelen sûfî yazarlar arasında sayılan Abdullah Ensârî Herevî (ö. 481/1089), özellikle Menâzilü's-sâirîn dolayısıyla tasavvufun haller ve makamlar başlığı altında toplanan konularının anlatımını çeşitlendirip genişleterek ilgili birikime katkı sağlamış, kendisinden sonraki yüzyıllarda eser etrafında oluşan şerh hareketliliği işlediği kavramların tedavülüne yaygınlık kazandırmıştır. Menâzilü's-sâirîn'de haller ve makamlar konusunun bilgi, değer ve varlık bakımından açılımlarını işleyen Herevî, –her ne kadar modern dönemde Hanbelî kimliği üzerinden sınırlandırılmak istenmişse de– tasavvuf dilinin teorik uzantılarına yönelik arayışlara katkısı üzerinden okunabilecek ve İslâm düşünce gelenekleriyle bağı kurulabilecek çok yönlü bir metin ortaya koymuştur. Menâzilü's-sâirîn şârihlerinden Abdürrezzâk el-Kâşânî (ö. 736/1335), tasavvuf literatüründe etkili metinler üreten ve İbnü'l-Arabî-Konevî çizgisini çeşitli yönlerden tasnif etmesiyle tanınan bir sûfî yazardır.



Molla Sadra
(ö. 1050/1641)

Risâle fi ittihâdi'l-'akl ve'l-ma'kûl

Sümeyye Parıldar

İstanbul Üniversitesi

Bu oturumda, Varlığın asaleti fikrini esas alan Hikmet-i mütealiye sisteminin kurucusu Molla Sadra'nın bilgi anlayışına ışık tutması açısından onun baş eseri Esfar'ındaki bilgilere paralel bilgileri içeren ve kenar yazılarında Esfar'a atıf bulunan Risale fi ittihadu'l-akıl ve'l-makul ele alınacaktır. Akıl ve akledilenin birliğine dair yazılmış olan risalenin Arapça tahkiki, Mecmua-i Resail-i felsefi-i Sadri'l-müteellihin içinde (Tahran: İntişarat-ı Hikmet), Hamid Naci İsfahani tarafından yayınlanmıştır. Bilgi ve varlık, Molla Sadra düşüncesinde birbiri ile iç içe ele alınmalıdır. Bu bağlamda bilen ve bilinen birliği (ittihad) fikri hem bilgi anlayışının merkezindedir, hem de varlığın asaleti ve teşkik ilkeleri ile irtibatlıdır. Molla Sadra sisteminde bilgiye dair diğer bir boyut, insan ve aşkın olanla irtibatıdır. Bu durumda risale, akıl kavramı ve ilahi bilgi ile ilgili de bilgi sunmaktadır. Molla Sadra'nın sisteminin ayırıcı yönlerinin ele alınması için son olarak, İbn Sina ve Sühreverdî'nin bilgi teorileri üzerinden bir karşılaştırmalı değerlendirme sunulacaktır.



Thomas Hobbes
(ö. 1679)

Leviathan

Erdal Kurğan

Marmara Üniversitesi

Thomas Hobbes, modern devletin şafağını işaret eden filozof olarak tanımlanabilir. Onu öncüllerinden ayıran başlıca nokta ise tüm varlığı rasyonel bir zeminde anlama ve kurma çabasıdır. Bu bağlamda varlığı yeniden anlamlandırmaya, insanı yeniden kurmaya çalışması aslında modern devlet dediğimiz olguyu meşrulaştırma niyetinden başka bir şey değildir. Hobbes, kendi ifadesiyle modern siyaset felsefesinin kurucusu, Opus Magnum' u olan Leviathan' da geleneksel Hristiyan toplumunun varlık-insan-devlet ilişkisini kritize ederek, bir taraftan Aristocu politik hayvanı yapı-bozumuna uğratarak ona yeni bir kisve verirken, diğer taraftan tüm varlığı mekanik bir varoluşa hapsederek tekniğe giden mutlak yolu açmıştır. Yeni bir ontolojik kabulü salık veren Hobbes, buradan hareketle yeni bir epistemolojiyi de kurmaktadır. Bu bağlamda bilgi ve bilgiyi elde etme yolları Hobbes'ta öncüllerinden çok farklı bir şekilde ortaya konurken, ardılları tarafından da büyük oranda kabul edilmektedir. Bu seminerde Hobbes'un Leviathan' ı merkeze alınarak De Cive' i ve diğer çalışmalarına atıfla rasyonel epistemolojisi kendi metinleri bağlamında tartışılacaktır.



George Berkeley
(ö. 1753)

İnsan Bilgisinin İlkeleri Üzerine Bir İnceleme

V. Metin Demir

Uludağ Üniversitesi

Berkeley bilgi teorisinde sıra dışı görüşü ile modern felsefe içerisinde en dikkat çekici filozoflardan birisidir. “Esse est percipi” ilkesi ile dış dünyanın zihinden bağımsız mevcudiyetini inkâr ederken çok ilginç bir şekilde genelde aydınlanma biliminin şiarı olan emprisizmi materyalizm aleyhine argümana çevirir. Bilginin tecrübe ile sınırlı olması fikrinden yola çıkarak materyalizm için çıkmaz sokakları gösterir. Böylelikle bilgi teorisinden teolojiye açılır. Bilgi teorisi döneminde hem Locke’a hem Leibniz’e itirazdır. Bir koldan Spinozacı panteizme karşı çıkarken öte yandan Hobbesci materyalizmin de karşısına dikilir. Gösterdiği açmazlar Kant’tan Russell’a kadar tüm bilgi teorisyenlerinin başını ağrıtmayı ve günümüz panpsişizmi için bir alternatif olmayı hâlâ sürdürmektedir.



Immanuel Kant
(ö. 1804)

Saf Aklın Eleştirisi

Murat Samil Şen

İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Modern batı felsefesinin ayrıcı vasıflarının başında felsefenin merkezi sorunun varlıktan ziyade bilgi olduğu söylenebilir. Orta çağ batı felsefesindeki tümeller tartışmasının temel iki tarafı olan nominalistler ve realistler, modern batı felsefesindeki bilginin mahiyeti ve kökenine dair tartışmalarda ampiriste ve rasyonaliste dönüşmüştür. Kant'ın bakış açısından rasyonalistler bilgiyi temellendirmek için hesabını vermedikleri dogmatik metafizik sistemler inşa etmişler ve ampiristler ise bilgiyi temellendirmenin aksine nihayetinde şüpheli bir pozisyonu savunur hale gelmişlerdir. Kant bu tartışmaların sonunda, kendi tabiriyle eleştirel ve transandantal bir felsefe ile bilgi sorununa yeni bir çözüm getirmiştir ve hem dogmatik metafiziğin bir eleştirisini sunmuş hem de başta Newton fiziği olmak üzere çağının bilimsel bilgisinin felsefi anlamda temellerini göstermiştir. Batı felsefesinde Kant başta bilgi olmak üzere felsefenin tamamının dönüşmesinde kilit rol oynamıştır ki günümüzdeki hemen her felsefi ekol bir biçimde Kant ile ilişkilidir. Kant'ın bu fikirlerini ele aldığı eserin adı Saf Aklın Eleştirisi'dir. Bu seminerde Kant'ın bilgi, düşünce ve imana dair fikirleri, öncesi ve sonrası dikkate alınarak bu eserden hareketle ele alınacaktır.



Johann Wolfgang von Goethe
(ö. 1832)

Faust

İsa İlkey Karabaşoğlu

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Goethe, 1770'lerde edebiyat sahnesine çıkar çıkmaz uluslararası bir üne sahip oldu ve bu hiç dinmedi. 1871'de Alman birleşmesi gerçekleştiğinde müreffeh orta sınıfların siyasi ve kültürel özlemlerini temsil eden Büyük Frederick veya (Prusya liderliğindeki) Alman ulusunun kurucularından biri olarak Bismarck ile aynı düzeydeydi. 1918 yılı İmparatorluk Almanya'sının çöküşünü getirmiş olsa bile Weimar'da ilk Alman cumhuriyeti kurulduğunda Goethe'nin sembolik önemi yeniden tesis edilmişti. Üçüncü Reich tartışmalı bir antrakt yaşatsa da Nazizm'in yenildiği 1945'ten sonra Goethe hem Doğu hem de Batı Almanya'da bir Rönesans yaşadı. Batı, Üçüncü Reich sırasında çok yıkıcı bir şekilde enkaz altında kalan Alman hümanist geleneğinin temsilcisi olarak ona yönelmekten memnundu. 1968'in toplumcu özgürlükçü ruhu ise Goethe'yi yargılıyordu. Onu kültürel seçkinci, politik muhafazakâr ve prenslerin hizmetkârı olarak görüyordu. Tüm bunların gösterdiği, ölümünün ardından yaklaşık iki asır geçen Goethe'nin, Almanya'yı düşünmenin ve tahayyül etmenin ayrılmaz bir parçası olmayı sürdürdüğüdür.

Goethe'nin yirmi bir yaşında başlayıp seksen iki yaşındaki ölümünden kısa süre önce tamamladığı büyük eseri Faust'un yazılışı tüm hayatına yayıldığı gibi Avrupa'nın devrimler çağının da bir bölümüne şahitlik etmiştir. Bu sebeple birçok dönem, tarz ve düşünce ve estetiği mezc eder denebilir. Alman felsefesinde en etkili biçimde Hegel'in Tinin Görüngübilimi'nde tebellür ettiği söylenen tarih fikri, Goethe'nin Faust'unda edebilemiştir -ki birbirine çok yakın, biri 1806'da; diğeri 1807'de yayımlanmıştır. Monarşiden burjuvaziye, Aydınlanmadan gericiliğe, İngiliz ampirizminden Fransız rasyonalizmine, Kantçı felsefi devrimden romantik bilime kadar Alman modernleşmesinin pek çok gerilimini taşıyan Goethe'nin Faust'u yeni çağın bir bilgi biçimi olarak roman türünün en seçkin örneklerinden biridir. Bu konuşmada bu yeni bilgi biçiminin ilk örneklerinden biri olarak Faust merkeze alınacak, çeşitli vesilelerle Goethe kültü ve Türk modernleşmesine bakan yanlarına da atıfta bulunulacaktır.



George Simmel
(ö.1918)

Kültür Kavramı ve Kültürün Trajedisi

Hüseyin Etil

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Enformasyon toplumunda kültürlenmenin imkânları nelerdir? Uzmanlaşmanın, farklılaşmanın, hızın ve genişlemenin yoğunlaştığı bir dünyada “kültürlü insan”, “bilgili insan” olmak ne anlama gelmektedir? Bilgi toplumu koşullarında solipsist bir öznenen kültürlenmiş kişiliğe ulaşmanın olanaklarını, George Simmel’in “Kültür Trajedisi” başlıklı kısa denemesine odaklanarak tartışacağız. Simmel, ilgili makalesinde modern koşullarda öznel tin ile nesnel tin arasındaki giderek artan yabancılaşmanın kültürün geleceği üzerinde yaratacağı etkileri “trajedi” analiziyle birleştiriyordu. Simmel’in trajedi analizinden hareketle günümüzün “enformasyon toplumu”, “bilgi toplumu” tartışmalarını geç modernitenin trajik bir gerçekliği olarak ele alacağız. Çağımızın bilginin niceliksel sınırsızlığı olgusu, öznel kültür ile nesnel kültürün birbirinden uzaklaşmasını, bağımsızlaşmasını, kopmasını pekiştirmiştir. Bu itibarla, günümüz toplumundaki kültürlenmiş özneye hâkim olan, Simmel’in “kültür trajedisi” adını verdiği modern duyguya yakından bakacağız.



Werner Heisenberg (ö.1976)

Fizik ve Felsefe

Baha Zafer

İstanbul Teknik Üniversitesi

Werner Heisenberg (1901 - 1976) tarafından kaleme alınan Fizik ve Felsefe adlı eserin yirminci yüzyıl düşünce dünyasında yeri açık biçimde belirlenmek istenirse ilk kavram çifti duyusal veri üzerinden kavram üretme süreçlerimiz açısından ele alınacak klasik mekanik – kuantum mekaniği sınırının nereden geçtiği tartışılması öne çıkartılmalıdır. Kant sonrası düşüncenin temel dayanaklarından biri olan hissi malzemeğe bağlılık öncelikle orta ölçekli cisimlerin karşısında duruşuna bağlı biçimde sağlanmaktadır. Bu açıdan karşısında duran (Alm. gegenstand) kavramların inşasında ve bilgimize konu olanın belirlenmesinde aslî bir rol oynamaktadır. Ancak ister deneysel çalışmaların sunduğu veriler ışığında ister matematik üzerinden kurulan biçimsel yapı aracılığıyla olsun kuantum mekaniği doğaya ilişkin sunduğu bilgiler nedeniyle hissi malzemenin Kant tarafından sağlanması şart koşulan hiçbir kriteri sağlamadığı görülmüştür. Bu durumda ne şekilde ve nasıl kavram oluşturuyoruz? Bilginin üretilmesi açısından kavram ile ilişkisi nasıl yeniden ele alınmalı? Kant'ın kritik üzerinden çizdiği sınırlar bağlamında düşünme ile bilme arasındaki mesafe hala kapanmamış mıdır? Belki de en önemli soru kendinde-şey kavramı felsefî cihetten açıklama gücünü korumakta mıdır? Bu seminer kapsamında kuantum mekaniği bağlamında bilgi kavramı yeniden ele alınacaktır.



Michel Foucault
(ö. 1984)

Özne ve İktidar

Nurullah Ardıç

İstanbul Teknik Üniversitesi

Bu tartışmada Michel Foucault'nun "İktidar" ve "Özne" terimleri temelinde kavramsallaştırdığı ve postmodern(ist) düşünce üzerinde önemli bir etki yapmış olan "insan" anlayışı ele alınacaktır. Modern Batı düşüncesinde hakim olan "fa-il-olarak-insan" anlayışına karşı çıkan Foucault, toplumu ve tarihi insan-merkezli olarak değil, insanı aynı anda hem özne hem de nesne olarak üreten iktidar- ve söylem-merkezli bir bakışla anlamak gerektiğini öne sürer. Konu Foucault'nun "Arkeoloji'den Soybilim'e" doğru yönelen metodolojik anlayışı çerçevesinde ve eleştirel bir açıdan tartışılacaktır.



Hans-Georg Gadamer
(ö.2002)

Hakikat ve Yöntem

Erdal Yılmaz

Marmara Üniversitesi

Bilginin imkanına veya ne olduğuna dair hangi yaklaşım benimsenirse benimsensin, bilginin dil ile doğrudan ilişkisinin kaçınılmazlığı aşikardır. Bilgi, anlam ile bağlantılı olduğundan ve anlamı taşıyan da dil olduğundan bilgi problemine dair bir çalışmada bilgi ile dil arasındaki ilişkinin de ele alınıp incelenmesi gerekir. Bununla birlikte dil katmanlı bir yapı olduğu için kavramların ve kelimelerin farklı anlamlara sahip olması bilgide öznellik ve nesnellik problemini doğurmaktadır. Dilin yorum ile bağlantısı bilginin nesnellliğini dışlayan ve onu öznel kılan bir soruna mı sebep olur sorusu yorum bilim alanında çalışmaları olan filozofların inceleme konusu olmuştur. Bu seminerde, felsefi hermeneutiğin kurucu ismi olan Gadamer'in dil, yorum ve bilgi arasındaki yaklaşımına odaklanılacaktır. Yorum bilim zeminindeki bilgi problemini incelemek için analiz edilecek metin, hacminin büyük ve içerdiği konuların çeşitliliği bakımından, Gadamer'in başyapıtı olan Hakikat ve Yöntem olmayacaktır. Fakat Gadamer'in Hakikat ve Yöntem metnindeki bilgi problemi ile ilgili yaklaşımına ilaveten diğer metinlerindeki tutumunu da bize verecek dört farklı makalesine yoğunlaşılacaktır. Bu seminerde Gadamer'in "The Universality of the Hermeneutical Problem", "Man and Language", "Language and Understanding", "Text and Interpretation" makalelerinden hareketle bilgi problemine yaklaşımı incelenecektir.



Edmund Gettier
(ö.2021)

Gerekçelendirilmiş Doğru İnanç Bilgi midir?

Enis Doko

İbn Haldun Üniversitesi

Bu seminerimizde Gettier problemi olarak bilinen önemli felsefi bilmeceye ele alacağız. İlk kısımda Edmund Gettier'in meşhur makalesinde ortaya attığı problemi tanımlayacağız. Bu geleneksel bilgi tanımı olarak bilinen bilgi=gerekçelendirilmiş doğru inanç tanımının eksik olduğu iddiasıdır.

Sonrasında, bu problemin epistemoloji alanındaki derin etkisini ele alacağız, bilgi anlayışımızı yeniden şekillendirme ve anahtar epistemolojik kavramların yeniden değerlendirilmesine yol açtığını konuşacağız. Son olarak, seminer yıllar boyunca felsefeciler tarafından önerilen çeşitli çözümlerin incelenmesine geçecektir. Bunlar, klasik modelinin modifiye edilmesinden tamamen yeni bilgi tanımlarına kadar değişmektedir. Bu önerilen çözümlerin güçlü ve zayıf yanlarını eleştirel bir şekilde analiz edeceğiz.



Jürgen Habermas

İdeoloji Olarak Teknik ve Bilim

Alim Arlı

İstanbul Teknik Üniversitesi

Teknik kavramının ihtiva ettiği anlamlar tarihsel süreçte değişmiştir. Benzer bir durum bilgi/bilim kavramı için de geçerlidir. Habermas'ın "İdeoloji Olarak Teknik ve Bilim" isimli metni bu sorunu modern bilimleri ve tekniği akıl düşüncesi içinde yeniden ele alan Weber, Marcuse, Parsons gibi düşünürlerin fikirleri üzerinden yeniden ele alıyor. Tekniği sadece teknik akılcılık kavramı içinde değil doğrudan yönlendirici için "ideolojik" anlamlarıyla birlikte ele almanın imkanlarını tartışıyor. Aynı şekilde "bilim" kavramını da yeniden değerlendiren Habermas, Weber'in akılcılaştırma kavramını yeniden formüle ediyor. Kapitalist üretim tarzının yayılmasıyla birlikte geniş toplumsal alanların devlet tarafından yeniden düzenlenmesiyle teknik ve bilimin anlam ve işlevleri de değişmiştir. İdeolojii sadece dünya görüşü temelinde değil, insanın kültürel varlığının dil ve toplumsallaşma ile gerçekleşen güncelik boyutları itibariyle de ele alınması gereğini ifade eder. İdeoloji eleştirisi olarak bilim ve teknik eleştirisini gerek makro toplumsal süreçler gerekse de gündelik yaşam evreleri içinde yeniden kurmaya çalışır. Bu kısa seminerde Habermas'ın metni müzakere edilecek ve bilim ve teknik eleştirisinin eleştirel akılcılık geleneği içinde nasıl ele alındığı tartışılacaktır.



Bilgi Sosyolojisi

Faruk Karaaslan

Necmettin Erbakan Üniversitesi

Temel inceleme nesnesi Sanayi devrimi sonrasında şekillenen modern toplumsal yapılar ve bu yapıların değişimi olan sosyolojinin, bir bilim olarak en temel uğraşı, anlamak ve açıklamaktır. Zamanla bu iki kavram üzerinden şekillenmiş teorik ve metodolojik yaklaşımlar sosyolojinin sınırlarını oluşturmuş ve müstakil bir disiplin olarak şekillenmesini sağlamıştır. Toplumsal hayatı oluşturan her unsurun arkasında yatan sosyal örüntüleri anlamaya ve açıklamaya dönük çabalar; “sosyal olanı nasıl bilebiliriz?” sorusunu da beraberinde getirmiştir. Epistemolojinin sınırlarında değerlendirebileceğimiz bu temel soru zamanla sosyolojinin alt dalı olarak kabul edilen bilgi sosyolojini doğurmuştur.

Bilgi sosyolojisi en genel anlamıyla bilgi sistemleri ve toplumsal yapılar arasında ortaya çıkan sorunları ele almaktadır. Dolayısıyla, bireyin dışında var olan sosyal gerçekliğin nasıl inşa edildiği? Bu gerçekliğin nasıl anlaşılacağı? Toplumu anlamaya dönük bilgi sistemlerinin nasıl kullanılacağı? Hangi bilme biçiminin toplumu anlamak için daha operasyonel olabileceği? gibi soruların peşine düşer. Bu seminer boyunca söz konusu soruların mahiyeti ve çerçevesi sosyolojideki teorik tartışmalar ekseninde ele alınacaktır. Bilgi sosyolojisinin sınırlarını, temel tartışma alanlarını ve muhtevasını tartışmaya açan seminerde toplumsal bilişin bilgi sosyoloji için anlamının ne olduğu ortaya konulmaya çalışılacaktır.



Willard Van Orman Quine

Epistemolojinin Doğallaştırılması

Eyüp Süzgün

İstanbul Üniversitesi

Platon'dan bu yana, bilginin ne olduğu, kaynakları ve kesinliği gibi sorular geleneksel epistemolojik yaklaşımın merkezinde yer alır. Bu yaklaşıma ilk şeklini veren Platon, bilgiyi “gerekçelendirilmiş doğru inanç” diye tanımlamıştır. Ardından Descartes, geliştirdiği “yöntemli şüphe” üzerinden bu bilgi anlayışını yeniden değerlendirmiş ve ona kaynaklık eden temel inançları temel-olmayanlardan arındırmak suretiyle kesin bilgiye ulaşmanın imkanı üzerinde durmuştur. Yirminci yüzyılın başlarında ise, mantıkçı pozitivistler, dış dünya hakkındaki gözlemlere dayanan olağan ifadelerin analizi ve tanımlanması projesini epistemolojideki bu Kartezyen temelci projeye ekleyerek onu sürdürme yoluna gitmişlerdir.

Quine, 1969 yılında yayınladığı “Epistemolojinin Doğallaştırılması (Epistemology Naturalized)” başlıklı makalesinde, temelci karakterdeki bu geleneksel epistemolojik yaklaşımı eleştirerek, gelinen noktada onun artık tasfiye edilmesi ve yerine, doğalcı karakterde bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiğini öne sürmüştür. Epistemolojinin bilimin temelleriyle ilgilendiğini ve bilimin, geleneksel epistemolojik yaklaşım gibi bir felsefi temellendirmeden hareketle tasdik edilmeye ihtiyacı olmadığını savunan Quine, yaptığı bu felsefi müdahaleyle a priori bilginin/inancın varlığı veya gerekçelendirmenin doğası bağlamında bilginin normatif karakterine odaklanan oldukça geniş çaplı birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir.

Bu seminerde, önce geleneksel epistemolojik projenin temel unsurları üzerinde durulduktan sonra, Quine'in söz konusu makalede bu projeye yönelik ileri sürdüğü eleştirilerin dayandığı ana argümanlar ve makalenin ardından bilginin doğası hakkında yürütülen tartışmalar ele alınarak katılımcılarla birlikte müzakere edilecektir.



Philip L. Quinn

Din Felsefesinde Epistemoloji

Hasan Yücel Başdemir

Ankara Üniversitesi

Modern Avrupa düşüncesinde ortaya çıkan yeni bilgi anlayışı, zamanla kökenleriyle ve temel iddialarıyla çelişen bir epistemolojiye dönüştü. Başlangıç ilkeleri; duyularımızın epistemik üstünlüğe sahip olduğu, bilme süreçlerimizin tümevarıma dayandığı, aklın a priori doğrularına değil a posteriori verilere dayandığı ve bilimin geçerli olması için zorunlu değil olumlu olması gerektiği gibi ilkelerdi.

On dokuzuncu yüzyılda modern epistemik iddialar, bilimsel bilgi denilen bir forma dönüştü ve bilgi; inanmayanlar için de geçerli olan kanıtlara dayanan, doğa kanunları tarafından yönlendirilen, empirik dünyada test edilebilen, kesin ve zorunlu olması beklenen ve tüm eylemlerimizin nihai rehberi olan ilkelerle sınırlandırıldı.

Bu ilkeler öylesine kabul gördü ki, epistemik rekabetin kaybolmasına ve epistemik olanın tamamen bilimsel olana indirgenmesine yol açtı. Bilimsel bilgi tartışmasız en güçlü entelektüel dayanak kabul edildi. 1970'lerden itibaren bu kabule karşı Batı akademisinde bir tutum ortaya çıkmaya başladı. Öncülüğünü Alvin Plantinga'nın yürüttüğü bu akım, bilimsel bilginin tartışmasız kabul edilen temel varsayımlarını argümantatif veya analitik açıdan sorgulanır hale getiren yaklaşımlar ortaya koydu. Bu akıma reformcu veya dini epistemoloji adı verilmektedir. Bu seminerde reformcu/dini epistemolojinin ontolojik natüralizme dayanan bilimci epistemoloji anlayışı karşısında ortaya koyduğu argümanlar ele alınacak ve analitik açıdan bunun başarısı sınanacaktır.



FATİH SAHN-İ SEMÂN
EĞİTİM VE ARAŞTIRMA MERKEZİ



İslâm ilim geleneğinin tanıtımını, öğretimini ve araştırılmasını amaç edinen Fatih Sahn-ı Semân Eğitim ve Araştırma Merkezi, 2018 güzünde faaliyetlerine başladı.

Fatih Camii Küliyesi'nin Bahr-ı Sefid (Akdeniz) Medreseleri'nde faaliyet gösteren merkezin çalışmaları üç noktaya odaklanmıştır:

- ||| İslam ilim geleneğini merkeze alarak eğitim programları, kurslar, seminerler ve ilmî toplantılar düzenlemek, eğitim malzemeleri hazırlamak
- ||| İslam ilim geleneğine dair akademik araştırma ve toplumsal bilinirlik seviyesinin yükselmesine katkıda bulunmak üzere projeler yürütmek
- ||| İslam medeniyeti bünyesinde gelişen farklı ilim geleneklerinin kurumsal tarihi ve özellikle Osmanlı medreseleri hakkında özgün bilgi üretiminde bulunmak

Fatih Sahn-ı Semân Eğitim ve Araştırma Merkezi'nin faaliyetleri hakkında ayrıntı bilgi için <https://www.fatihkulliyesimedreseleri.com/>



FATİH SAHN-I SEMÂN
EĞİTİM VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

SAHN-I SEMÂN'DA

BİLGİ İNSAN
ADALET
KONUŞMALARI



Başvuru Tarihleri

26 Haziran-15 Temmuz 2023

www.fatihkulliyesimedreseleri.com

sahniseman@iyc.org.tr